

Jacek Lisowski

Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

TENDENCJE NA ŚWIATOWYM I POLSKIM RYNKU UBEZPIECZEŃ KREDYTU

1. Wstęp

Wraz z powszechnym rozwojem instytucji kredytu w gospodarce polskiej pojawiła się potrzeba zabezpieczenia kredytodawców przed ryzykiem kredytowym. Zakłady ubezpieczeniowe korzystając z możliwości, jakie dała uchwalona w 1990 r. ustawa o działalności ubezpieczeniowej, następnie zastąpiona nową ustawą w roku 2004, wyszły naprzeciw temu zapotrzebowaniu i zaczęły poszerzać swoją ofertę o produkty w zakresie ubezpieczeń kredytu. Lata 1995-2006 to okres intensywnego rozwoju ilościowego i jakościowego w zakresie ubezpieczeń kredytów. W roku 1995 ubezpieczenia kredytu przynosiły 13 mln zł składki przypisanej brutto, w roku 2000 – już 93,4 mln zł, natomiast na koniec 2006 r. – ponad 436 mln zł (w tym z ubezpieczenia kredytu kupieckiego ok. 220 mln zł¹). Okres dwunastoletni to nie tylko trzydziestotrzykrotny wzrost składek, to także zmiany w ofercie zakładów ubezpieczeń w zakresie zarówno podstawowego produktu (ubezpieczenia kredytu), jak i usług komplementarnych (zarządzanie należnościami, wywiad gospodarczy, windykacja należności itp.). Wzrost znaczenia ubezpieczeń kredytu jest powodem, dla którego autor zdecydował się na podjęcie próby opisanie głównych tendencji występujących na tym rynku. Ze względu na specyfikę kredytów hipotecznych artykuł nie obejmuje problematyki ubezpieczenia kredytu hipotecznego.

2. Zmiany w otoczeniu ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie kredytu

Rozwój ubezpieczeń kredytu jest nierozzerwalnie związany z rozwojem gospodarczym kraju i gospodarki światowej. Dobre prognozy co do rozwoju gospodarki Polski i gospodarki światowej są czynnikiem wspierającym rozwój ubezpieczeń kredytu. Poziom

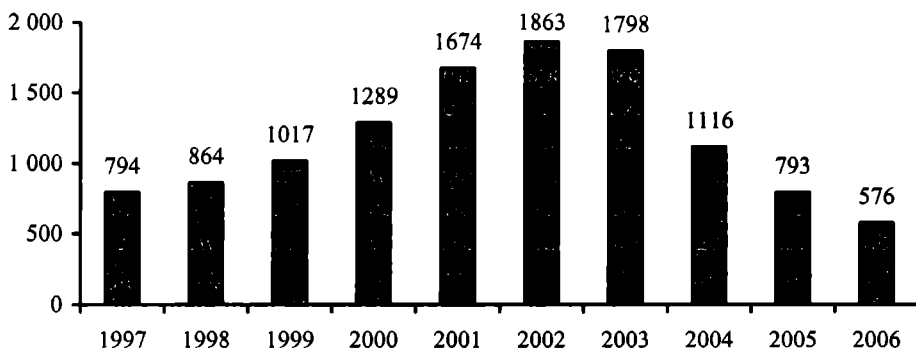
¹ Szacunki własne na podstawie raportów rocznych i informacji wewnętrznych głównych uczestników rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce.

penetracji ubezpieczeń kredytu na świecie, mierzony udziałem składki przypisanej brutto w PKB, nie jest wysoki (0,016% w 2004 r.), natomiast w krajach Zachodniej Europy, w których generowane jest 75% światowego przypisu składki z tych ubezpieczeń, jest on przeszło dwukrotnie wyższy (0,037% w 2004 r.) [9, s. 46].

Funkcjonowanie ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie kredytu, jako uczestników rynku ubezpieczeniowego i finansowego, obarczone jest ryzykiem, które ma różne źródła i którego wielkość i przebieg kształtują różne czynniki [8, s. 165-166]. Skomplikowany i specyficzny system biznesowy, jakim posługuje się taki ubezpieczyciel, i szeroki katalog czynności, jakimi zajmuje się w ramach działalności ubezpieczeniowej, zwiększa jego wrażliwość na ryzyko. Uzależnienie ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie kredytu od koniunktury gospodarczej w dużej mierze czyni ich wrażliwymi na cykle koniunkturalne. Te z kolei wykazują istotne podobieństwo w stosunku do cykli ubezpieczeniowych. Zjawisko ubezpieczeniowego cyklu koniunkturalnego można więc rozpatrywać w kategoriach źródeł ryzyka zagrażającego działalności zakładu ubezpieczeń oferującego ubezpieczenie kredytu. Cykl ubezpieczeniowy można uznać za pewien stan rzeczywistości, na który poszczególne zakłady ubezpieczeń nie mają istotnego wpływu. Ubezpieczyciele są zatem zmuszeni do dostosowania się – i w miarę swoich możliwości – do ograniczenia lub nawet wykorzystania skutków wahań koniunkturalnych [2].

W przypadku ubezpieczeń kredytu kolejnymi ważnymi czynnikami są liczba upadłości przedsiębiorstw i dostępność oraz jakość informacji.

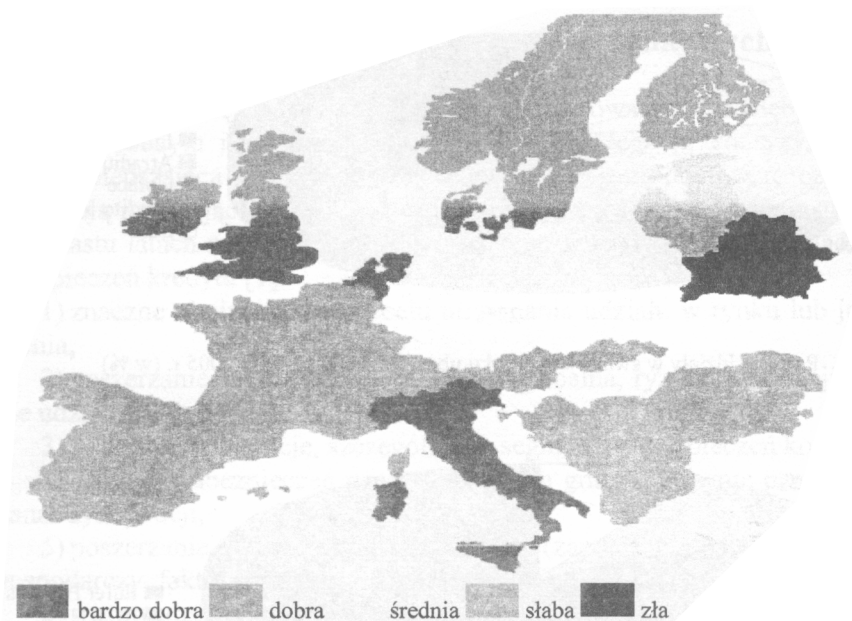
Spadek liczby upadłości lub niewypłacalności przedsiębiorstw (zob. wykres na rys. 1) powodować będzie w przypadku tych ubezpieczeń spadek wartości wypłacanych odszkodowań i świadczeń, a tym samym polepszenie rentowności technicznej, co ma zasadniczy wpływ na warunki ubezpieczenia.

Rys. 1. Upadłości przedsiębiorców w Polsce w latach 1997-2006

Źródło: opracowanie na podstawie [6].

Ważnym czynnikiem decydującym o funkcjonowaniu ubezpieczeń kredytu jest także dostępność i jakość informacji. Jest ona potencjalnym źródłem ryzyka kredytowego, jakie przejmuje na siebie zakład ubezpieczeń wraz z udzieleniem ochrony

Rys. 2. Jakość oficjalnych źródeł informacji w Europie

Źródło: [10].

ubezpieczeniowej. Dla ubezpieczyciela istotne jest, aby informacja o kredytobiorcy, przedmiocie kredytu oraz zabezpieczeniach była aktualna, pełna, jednoznaczna, dokładna i operatywna [4, s. 176]. Ubezpieczyciele wyróżniają dwa rodzaje informacji: oficjalne i własne. Ich jakość jest jednak różna [5, s. 103-104]. Jakość dostępnych oficjalnych informacji w Europie pokazuje schemat na rys. 2.

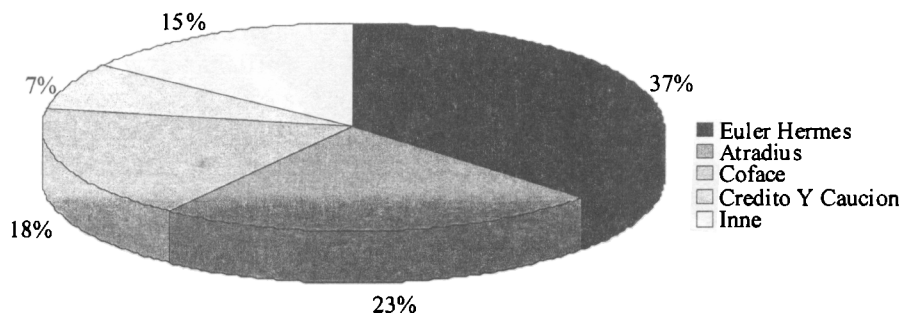
3. Zmiany w strukturze rynku ubezpieczeń kredytu

Polski rynek ubezpieczeń kredytu po wejściu Polski do UE jest w coraz większym stopniu uzależniony od tendencji na międzynarodowym rynku ubezpieczeniowym. W wyniku procesów globalizacji i internacjonalizacji wiele ze zmian, które można zaobserwować na rynkach rozwiniętych, bardzo szybko znajduje swoje odzwierciedlenie na rynku polskim. Wynika to przede wszystkim z obecności na tym rynku zakładów ubezpieczeń prowadzących swoją działalność na skalę międzynarodową i wprowadzających na polski rynek rozwiązania sprawdzone w innych krajach. Tendencje te można zauważyć szczególnie w przypadku ubezpieczeń kredytu: od końca lat 90. funkcjonują w Polsce z powodzeniem globalni gracze na rynku ubezpieczeń kredytu, tj. Euler Hermes², Atradius³ czy Coface⁴ (zob. rys. 3).

² Euler Hermes Holding SA, w skrócie Euler Hermes.

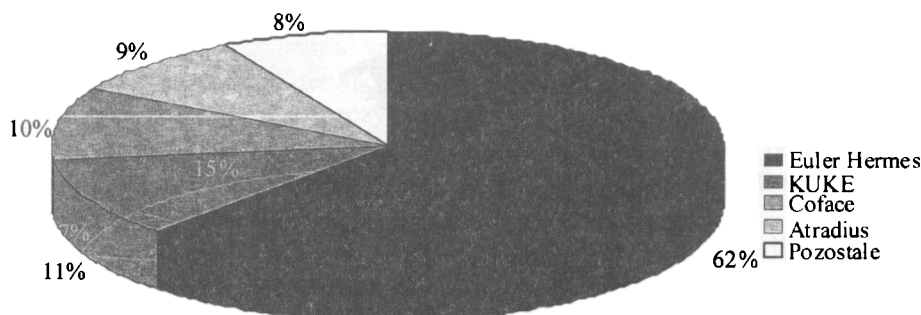
³ Atradius N.V., w skrócie Atradius.

⁴ Compagnie Française d'Assurance pour le Commerce Extérieur SA, w skrócie Coface.

Rys. 3. Udziały w światowym rynku ubezpieczeń kredytu w 2005 r. (w %)

Źródło: [9].

Rys. 4. Udziały w polskim rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w 2005 r. (w %)

Źródło: [3].

Nowi gracze ze znacznym zapleczem i agresywną polityką pozyskania rynku w krótkim okresie zmienili obraz rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce i opanowali znaczną jego część (zob. wykres na rys. 4). Struktura rynku zdominowana jest przez ubezpieczenia kredytu kupieckiego dla dużych przedsiębiorców. Wyniszczająca konkurencja cenowa na rynku korporacyjnym i jego nasycenie wymuszają zmianę podejścia ubezpieczycieli kredytu do rynku i poszukiwania nowych nisz. Obecnie zaobserwować można rosnące znaczenie ubezpieczenia należności dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) i stopniowe dostosowywanie oferty do potrzeb tego sektora (uproszczenie wniosków, procedur i obowiązków itd.). Wykorzystanie ubezpieczenia kredytu przez sektor MŚP jest zróżnicowane: i tak największe nasycenie jest w Hiszpanii, gdzie 25% małych przedsiębiorstw wykorzystuje ubezpieczenia kredytu, stanowiąc ok. 94% liczby ubezpieczonych przedsiębiorstw i generując 78% składek, natomiast w Austrii tylko 7,3% małych przedsiębiorstw wykorzystuje ubezpieczenia kredytu [7, s. 33, 34, 47]. Swiss Re szacuje, że wykorzystanie pola ubezpieczeniowego w ubezpieczeniach kredytu wynosi 20%, z czego tylko 2% małych i średnich przedsiębiorstw i aż 30% dużych przedsiębiorstw korzysta z tego instrumentu [9, s. 24]

4. Zmiany w zachowaniach rynkowych

Polepszająca się koniunktura, wzrost zainteresowania przedsiębiorstw ubezpieczeniami kredytu jako instrumentu zabezpieczającego przed ryzykiem kredytowym, polepszająca się rentowność techniczna tych produktów to czynniki, które powodują narastającą walkę konkurencyjną w tym segmencie rynku. W ostatnich kilkunastu latach można zauważyć następujące zmiany w zachowaniach na rynku ubezpieczeń kredytu [1]:

- 1) znaczne obniżenie cen w celu utrzymania udziału w rynku lub jego zwiększenia,
- 2) poszerzanie zakresu ochrony (polisa globalna, ryzyko produkcji, ograniczanie udziału własnego),
- 3) rosnącą konkurencję, szczególnie w segmencie ubezpieczeń korporacyjnych,
- 4) sprzedaż ubezpieczeń przez zachodnich graczy, głównie przez bezpośredni kanał dystrybucji,
- 5) poszerzanie oferty o dodatkowe usługi (zarządzanie należnościami, wywiad gospodarczy, faktoring, windykacja należności),
- 6) wprowadzanie nowych systemów informatycznych (nadawanie limitów *on-line*) i systemów likwidacji szkód i windykacji (windykacja *on-line*).

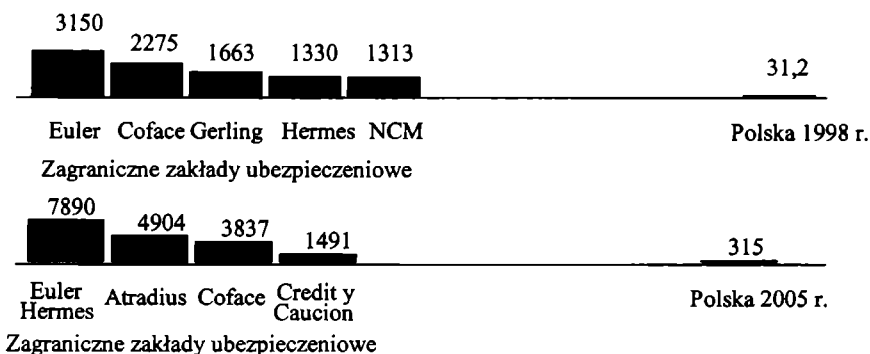
Szczególnie widoczne są zmiany w warunkach ubezpieczenia oferowanych przez głównych graczy, a szczególnie w zakresie: cen, zakresu ochrony (udziały własne i franszyzy integralne, maksymalna wysokość odszkodowania), obowiązków ubezpieczającego czy limitów kredytowych.

5. Zmiany w wynikach na rynku ubezpieczeń kredytu

Stopniowa zmiana w strukturze rynku i zachowaniach obserwowanych na nim powoduje konsekwencje po stronie wyników osiąganych przez ubezpieczycieli kredytu w Polsce. Do najważniejszych możemy zaliczyć:

- 1) rosnące przyrosty składek poszczególnych zakładów ubezpieczeń i całego rynku,
- 2) wzrost rentowności technicznej ubezpieczeń kredytu, mimo dużej konkurencji,
- 3) wzrost przychodów z pozostałych usług.

W roku 1998 ubezpieczenia kredytu generowały 31 mln zł składki przypisanej brutto, natomiast na koniec roku 2005 – już ponad 315 mln zł (w tym ubezpieczenia kredytu kupieckiego ok. 190 mln zł). Rynek ten w ciągu 8 lat urosł 10-krotnie, podczas gdy w tym samym okresie główni światowi gracze zwiększyli swoje przychody nie więcej niż 2-krotnie (zob. rys. 4), i to głównie dzięki fuzjom i przejęciom.

Rys. 5. Polski rynek ubezpieczeń kredytu w porównaniu z największymi ubezpieczycielami oferującymi ubezpieczenie kredytu na świecie w okresie 1998-2005 (w mln zł)

Źródło: obliczenia własne przy kursie 1 dol. w 1998 r. równego 3,5 zł i w 2005 r. równego 3,2348 zł na podstawie danych z organu nadzoru, raportów rocznych zakładów ubezpieczeń i Swiss Re.

Mimo rosnącej konkurencji, wyniki techniczne sektora i jego uczestników stale się polepszają. W roku 1995 wynik techniczny na ubezpieczeniach kredytu wyniósł -6,5 mln zł, w roku 1998 było to już -57,7 mln zł straty, w roku 2000 - 4,8 mln zł zysku technicznego, natomiast na koniec roku 2006 - już ponad 64 mln zł zysku (i przyrost rezerwy na wyrównanie szkodowości o nienotowany w historii polskiego rynku poziom 36,7 mln zł).

Coraz większe znaczenie dla wyników działalności ubezpieczycieli kredytu ma prowadzenie dodatkowych usług⁵ takich, jak np.: sprzedaż raportów handlowych, zarządzanie należnościami, monitoring należności, windykacja czy skup należności. Przychody z działalności dodatkowej stanowią nawet ponad 25% przychodów ogółem z ubezpieczeń kredytu.

6. Zakończenie

Znaczące zmiany w otoczeniu rynku ubezpieczeń kredytu na świecie i w Polsce spowodowane dobrą koniunkturą gospodarczą, spadkiem liczby niewypłacalnych firm, napływającymi znacznymi inwestycjami, deregulacją i globalizacją działalności, polepszającą się jakością i dostępnością informacji wywierają wpływ na strukturę rynku ubezpieczeń kredytu, zachowania jego uczestników i wyniki osiągane przez ubezpieczycieli. Do najważniejszych zmian można zaliczyć: wejście głównych zagranicznych graczy na polski rynek ze znacznym zapleczem i agresywną polityką pozyskania rynku oraz zdominowanie rynku dużych przedsiębiorców przez ubezpieczenia kredytu kupieckiego. Ponadto można zaobserwować wprowadzenie przez ubezpieczycieli nowych produktów dla sektora MŚP, znaczne obniżenie cen i poszerzanie zakresu ochrony (polisa globalna, ryzyko produkcji,

⁵ Bezpośrednio bądź za pośrednictwem posiadanych spółek zależnych.

ograniczanie udziału własnego) w celu utrzymania udziału w rynku lub jego zwiększenia, poszerzanie oferty o dodatkowe usługi (zarządzanie należnościami, wywiad gospodarczy, faktoring, windykacja należności), wprowadzanie nowych systemów informatycznych (nadawanie limitów i windykacja *on-line*), polepszające się wyniki sprzedaży i wskaźniki rentowności technicznej, a także wzrost przychodów z innych usług.

Literatura

- [1] Jones M., *Trends in Credit Insurance and Implications on Information*, Tianjin, 25th October 2006.
- [2] Lisowski J., Zimowski M., *Ubezpieczeniowy cykl koniunkturalny a ryzyko prowadzenia działalności ubezpieczeniowej*, Zeszyt Naukowy AE w Poznaniu, w druku.
- [3] Mazurkiewicz P., *W polskich firmach dominuje doraźne zarządzanie należnościami*, „Rzeczpospolita”, 1 grudnia 2006.
- [4] Mendel T., *Metody pozyskiwania informacji o wiarygodności partnera gospodarczego*, [w:] *Zdolność podatkowa i wiarygodność kredytowa przedsiębiorstwa*, red. E. Czerwińska, AE, Poznań 1994.
- [5] Mendel T., Przeniczka J., *Badanie i ocena wiarygodności partnera gospodarczego*, AE, Poznań 2000.
- [6] *Raport Coface Poland na temat upadłości firm w Polsce w 2006 roku*, Coface, 19 stycznia 2007.
- [7] Riestra A.S.J., *Credit Insurance in Europe. Impact, Measurement and Policy Recommendations*, CEPS Research Report in Finance and Banking No. 31, February 2003.
- [8] Ronka-Chmielowiec W., *Ryzyko zakładu ubezpieczeń a ryzyko ubezpieczeniowe*, [w:] *Szkice o ubezpieczeniach*, red. M. Kuchlewska, Zeszyt Naukowy nr 75, AE, Poznań 2006.
- [9] Schmidt Ch., Laster D., *Credit Insurance and Surety: Solidifying Commitments*, Swiss Re, „Sigma” 2006 nr 6.
- [10] Südhofen D., *Enterprise credit information in Europe*, The 2nd China International Credit & Risk Management Conference, Shanghai, 7-9 December 2005.

TENDENCIES IN THE GLOBAL AND THE POLISH CREDIT INSURANCE MARKET

Summary

The Polish credit insurance market is becoming dependent on the trends in the global credit insurance market. The globalization, deregulation, growing foreign investments, boom in the market, falling number of insolvency, improving quality and availability of credit information exert the influence on credit insurance market structure, market behaviour and results of the Polish and the global credit insurers.